

כתר התורה

ע"ש רבי יצחק אבוחצירא זצוק"ל



רבי יצחק יוסף שליט"א



בית ההוראה הארצי כתר תורה ע"פ פסקי מרן

ראש השנה תשפ"ז

העלון השבועי

מאמר השבוע

מן הרב עובדיה יוסף זצ"ל - דרושים על הפרשה

דרוש לראש השנה

במה שענינו רואות (סוטה ח.).
ובענין זה יש משל נמרץ שהובא בספר עוד יוסף חי (פרשת פינחס דף קח ע"א). עשיר אחד היה רוכב על סוסו כדי לבוא לעיר מגוריו, ובעודו רחוק פרסה מן העיר, ראה איש פסח יושב על אם הדרך, וצועק בקול יללה ותחנה שירחמו עליו, והעשיר כשראהו פתח מיד את ארנקו והושיט לו דינר כסף, אחר זה ניגש אל העשיר כשהוא צולע על ירכו, והתחיל לנשק את שולי מעילו, ויאמר לו, אם טוב בעיניך להגדיל חסדך עמדי תן לי לרכוב על סוסך, כי גם אני רוצה להגיע אל העיר ההיא, ולא אוכל ללכת ברגלי להגיע לשם, העשיר שהיה רחמן וטוב לב וחפץ חסד, הסכים, וירד מעל הסוס ועזר לו לעלות על הסוס, והרכיבו ונתן לו את מושכות הסוס בידו, והוא עלה וישב מאחוריו, וכשהגיעו למרכז העיר, פנה האיש הפסח הזה בחוצפתו, דרש מן העשיר שירד מן הסוס, כשהוא עצמו ימשיך לרכוב על הסוס עד שיגיע לביתו, והעשיר ענה כסיל כאולתו, מה אתה מדבר, וכי זה הסוס שלך, הלא סוסי הוא, רד מהר מזה, התחיל זה הפסח לצעוק צעקה גדולה ומרה, בעודו רוכב על הסוס והמושכות של הסוס בידו, ובקול בכי זעק לעבר האנשים הנקבצים, לאמר, ראו מה שרוצה הבליעל הזה לגזול את סוסי, והעשיר מאידך ענהו, האמת שהוא סוסי, ואני עשיתי עמו חסד והרכבתו על סוסי, בקיצור נעשית מהומה גדולה, והביאו אותם אל השופט, ויגישו עצמותיהם לפני השופט. השופט הרגיש שבאמת הסוס שייך לעשיר, כי דברי אמת ניכרים, ובכל זאת ענה ואמר לו לעשיר, ידידי, ידעת שאתה דובר אמת, אך מה אוכל לעשות, הלא אתה בידך אבדת זכותך, כי הרכבתו על הסוס ומסרת המושכות בידו, שזה מעיד כשני עדים שהסוס שלו. היה לך להרכיבו מאחוריך, והמושכות יהיו בידך, לכן לא אוכל לעשות דבר, להשיב את הגולה לידך. הנמשל, שעל האדם לכלכל דבריו במשפט, להרחיק מעליו את היצר הרע, וזה שמכניס טלוויזיה בתוך ביתו, כבר השליט את יצר הרע עליו, וכבר נאמר (בברכות ה.), לעולם ירגוז אדם יצר הטוב על יצר הרע, שנאמר רגזו ואל תחטאו, ומה יענה ביום פקודה, שאומרים לו, אתה השלטת את היצר הרע עליך ועל ביתך. ובפרט על הילדים הקטנים שלומדים מהטלוויזיה כל מיני תועבות רעות, והוויא פסידא דלא דהרא.

חסד גדול עשה הקב"ה עם עמו ישראל שגילה להם שיום המשפט הוא בא' תשרי, כמו שנאמר תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו, כי חוק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב. כי בנוהג שבועולם מי שעבר על חוק, ונתפס אצל שוטר ולקח אותו מיד אל השופט, בשיפוט מהיר, מבלי שניתן לנאשם אפשרות להתיעץ עם עורך דין מומחה בדבר החוק, קרוב לודאי שהנאשם יתחייב בדין, וענוש יענוש.

לא כן אם אומר לו השוטר, עליך להתייצב למשפט עוד חודש ימים, הרי יש לנאשם שהות להתיעץ עם עו"ד, ולבקש לייצגו במשפט ולסגור עליו, הרי יש סיכוי גדול שיצא זכאי.

כך אנו מיום ר"ח אלול מריעים בשופר וקמים לסליחות ומתכוננים לקראת יום הדין שאומרים בו היום הרת עולם היום יעמיד במשפט כל יצורי עולם, ואז מתחילים ג"כ לומר בתפלה המלך הקדוש, המלך המשפט. ובאלול מתכוננים אנו להכין פרקליטים גדולים אצל הקב"ה, ואלו הם פרקליטיו של אדם תורה מצות ומעשים טובים (שבת לב.).

ובתוספתא (סוף פאה) איתא, צדקה וגמילות חסדים, פרקליטים גדולים הם בין ישראל לאביהם שבשמים. וכן שנינו (אבות פ"ד), שכל העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד. ואם הפרקליט גבור ואיש מלחמה, כגון, שנוצר מפי תלמיד חכם שעוסק בתורה תמיד, לילה כיום יאיר וכו', בודאי שאותם קטגורים שנבראו מעבירות קלות אינם אלא שועלים קטנים מחבלים כרמים, שגערה אחת מאת הפרקליט הגדול משתקת אותם לחלוטין, וכמו שנאמר בסליחות, חתום פה שטן ואל ישטין עלינו, ויעמוד מלאך ומליץ טוב לצדקנו הוא יגיד יושרנו, הרי פתח רחב להוציאנו עם הצבור זכאים לפניו, וכמו שאמרו (בר"ה יח.) על הפסוק, כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כה' אלקינו בכל קראינו אליו.

על האדם להתרחק בכל ימות השנה מיצר הרע, הרחק כמטחוי קשת. והנה אנשים רבים נכשלים בהכנסת טלוויזיה לתוך ביתם. וזהו כהכנסת יצר הרע עצמו לתוך ביתו. ועובר על מה שנאמר ובמושב לצים לא ישב, מלבד עון ביטול תורה שעונשו גדול. (וכמ"ש בשו"ת יביע אומר ח"ו ואו"ח ס"ס לד.). והמסתכל בתמונות הטלוויזיה מגרה יצר הרע בעצמו. ועובר על מה שנאמר בתורה אל תפנו אל האלילים, שדרשו חז"ל (שבת קמט.) אל תפנו אל מדעתכם. ואין יצר הרע שולט אלא



שאלה

בליל ראש השנה לוקחים רימון ואומרים שנהיה מלאים מצוות כרימון.

וכעת ניתן לרכוש מכשיר מכני אשר בו מנחים חצי רימון ויש לו בית קיבול תחתיו לקבל הגרעינים, ומין כיפה מסיליקון מונחת מעל חצי הרימון שעליה יש להכות בכף והכאה זו מפרידה את הגרעינים מהקליפה ויורדים לקערה.

ויש לשאול האם מותר להשתמש בזה בראש השנה עצמו או שיש בזה איסור בורר בכלי?

תשובה

הנה הגאון רבי משה פיינשטיין כתב בספרו אגרות משה (חלק א' אורח חיים סימן קכד') לגבי מי שרוצה לברור בכף או במזלג אם שייך בזה בורר בכלי?

וכתב וז"ל: הנה פשוט שאם על ידי המזלג והכף נברר בנקל מבידו, נמצא שמסייעים למעשי הברירה, יש להחשיב זה כבורר בכלי. אבל אם אין עושים להברירה כלום יותר מבידו אלא מחמת שאינו רוצה ללכלך ידיו, או מחמת שהוא מרחוק ואינו יכול להגיע שם בידו וכדומה, הוא רק כבורר בידו שמוותר לאלתר באוכל מתוך פסולת.

ושוב כתב לגבי קילוף שומים ובצלים בסכין לאלתר (מיד) דכיון שלעצם הברירה אין הסכין מברר יותר מאילו היה עושה זה ביד, ומה שעושה בסכין הוא מחמת שאי אפשר לו לעשות החתיכה ביד או אף שאפשר לו בדוחק ובקושי אבל קל הוא לעשות על ידי סכין ולא מסייע לעניין הברור כלום, הוא כבורר ביד שמוותר. עד כאן דבריו בקיצור

(וראה בשו"ת שמע שלמה לראשון לציון הרב שלמה משה עמאר שליט"א חלק א' סימן ה' מה שכתב ליישב לפי זה דברי המשנה ברורה סימן שיט' ס"ק סב' וס"ק סו')

וכוונתו דאם מטרת הברירה בכלי המדובר היא כדי להביא לתוצאה יותר טובה בדבר הנברר מאילו היה

המשן בעמ' 3



סדר ליל ראש השנה

א. מדליקין נר לכבוד יום טוב, ויקדימו לברך ואחר כך להדליק, ואפילו חל ראש השנה בשבת, יקדימו הברכה ואחר כך ההדלקה, שכל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן. וברכת ההדלקה בראש השנה היא "להדליק נר של יום טוב" ואין להזכיר יום הזכרון. ומכל מקום הנוהגות לברך בנוסח "להדליק נר של יום טוב הזכרון", אין לחוש להפסק, ולא הוי משנה ממטבע שטבעו חכמים, אבל לכתחילה אין לאומרו, שאין לו יסוד ושורש.

ב. יש נשים שנהגו לברך גם שהחיינו בשעת ההדלקה, אבל הנכון הוא שלא לברך שהחיינו בעת ההדלקה, אלא יכוונו לצאת ידי חובה בברכת שהחיינו כשזומעות ברכת שהחיינו בשעת הקידוש.

ג. מה שנהגו לומר בקידוש שחרית של ראש השנה פסוק "וביום שמחתכם" וכו', אין צריך להקפיד לאמרו בטעמי המקרא, ואין לחוש בזה משום הזכרת ראש חודש.

ד. מנהג ישראל לאכול בשתי הלילות של ראש השנה מיני פירות וירקות שיש בהם רמז לסימן טוב לכל ימות השנה, משום דסימנא מילתא היא. וכמו שאמרו בגמרא הוריות יב. וכריתות ו. ומביאים רוביא הלשון ערבי לוביא, וקרא (דלעת), כרתי, סילקא (תרד), ותמרים. והוסיפו עליהם מנהגים לאכול רימונים, ותפוח מרוקח בדבש, וראש כבש.

ה. נכון לנהוג לברך על פירות אלה לאחר נטילת ידים וברכת המוציא, ואכילת כזית פת, או לאחר ברכת המזון, כדי שלא יכנס בספק על ברכה אחרונה שלהם. וכשאוכלים בתוך הסעודה אין לברך האדמה על שום תבשיל של לוביא או קרא ושאר מיני ירקות מבושלים, אפילו אוכלם בלי פת. שהרי דרך ללפת את הפת בתבשילי ירקות. ואם נוהגים בזה קודם נטילת ידים, לאחר הקידוש מיד, יברך בורא פרי האדמה על הקרא והלוביא, ובברכתו פטר כל ברכות האדמה שלפניו.

ו. מכיון שבכלל הדברים שאוכלים לאכול בליל ראש השנה ישנם גם תמרים, שהם המובחרים שבשבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל, והם קודמים לברכה לרימונים ולשאר הפירות, לכן להם משפט הבכורה, ויקח תמרה, ויברך עליה בורא פרי העץ, ויאכלנה. ואם התמרים הם פרי חדש אצלו, יברך גם ברכת שהחיינו, ואחר כך יקח תמרה אחרת ויאמר: יהי רצון מלפניך וכו' שיתמו אויבינו ושונאינו וכל מבקשי רעתינו. ויאכל מהתמר.

ז. בברכת בורא פרי העץ על התמרה יכוין לפטור כל פרי העץ שעל השלחן שיאכל אחר כך. וכשיאכל אחר כך מהרימונים והתפוח, יאמר עליהם רק נוסח היהי רצון. וכן בברכת שהחיינו שבירך על התמרים פטר כל מיני פירות חדשים שלפניו מברכת שהחיינו. ולכן לא יניח לפניו בעת הקידוש את הפירות החדשים, ואם הם לפניו יתכוין בפירוש שלא לפוטרים, וגם יעשה מעשה ויכסם במפה, ובזה יוכל לברך עליהם שהחיינו.

ח. יש נוהגים לומר תחלה היהי רצון ואחר כך ברכת הנהנין על הפרי וטעמים. אבל מנהגינו כנוצר, לברך תחלה ברכת הנהנין ורק לאחר הטעימה אומרים את היהי רצון.

ט. רשאי כל אחד ואחד מבני הבית לברך בעצמו ברכת פרי העץ וברכת שהחיינו, ואינו חייב לצאת ידי חובה דוקא בברכתו של בעל הבית, ואפילו לאחר ששמע הברכה מבעל הבית, וענה אחריו אמן, ואין בזה משום ברכה שאינה צריכה. ומיהו יכולים כל בני הבית לשמוע הברכה והיהי רצון מגדול הבית ולצאת ידי חובתם.

י. השומע מחברו שאומר יהי רצון נכון שיענה אחריו אמן.

יא. כשאוכל מהרימונים אומר: "יהי רצון וכו' שנהיה מלאים מצות כרימון". ועל התפוח בדבש אומר: "שתתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה". ועל הרוביא אומר: יהי רצון שירבו זכויותינו, ויש מוסיפים "ותלבבנו". וכשאוכל קרא אומר: יהי רצון שיקרע רוע גזר דיננו ויקראו לפניך זכויותינו. וכשלוקח הכרתי בידו אומר: יהי רצון שיכרתו אויבינו ושונאינו וכל מבקשי רענתנו. ואין צריך לאוכלו, כי אין רגילים לאכול דברים חריפים וחמוצים בר"ה.

המשן בעמ' 3

עושה כן ביד, יש להחשיב זאת לברירה בכלי.

אולם אם מבחינת תוצאת הברירה אין הבדל בין ביד או בכלי, אף שהכלי משמש לנוחות יותר ומזרז את הפעולה, מכל מקום אין זה ברירה בכלי.

וכאן המקום להדגיש, שפשוט שאין דבריו אמורים בכלים שכל עצם מטרתם נועד אך ורק למעשי ברירה, כגון נפה וכברה, דבכלים אלו אפילו אם יכול לברור ביד יש איסור מהתורה לברור בהם כיון שכל עצם מטרתם נועד לפעולת ברירה. וכל הנידון הוא בכלים שעצם מטרתם לא נועד לברירה כלל וכגון כף ומזלג וסכין שהינם כלי אכילה אלא שכעת עושה עמם פעולה שיש מקום להסתפק בה אם היא פעולת הכשר אכילה או פעולה של ברירה ועל זה כתב האגרות משה את חילוקו שיש פעמים שיהיה הדבר אסור או מותר וכנ"ל.

(ועיין חזון עובדיה שבת שחלק על האגרות משה דכיון שהם כלי אכילה אין נכנס בהם שם בורר בכלי כלל)

כי פעולת ההכאה בכף על גבי הרימון מבלי להכניס את הרימון למכשיר אלא לאוחזו ביד ולהכות עליו בכף אינה פעולה שנותנת תוצאה יותר טובה מאילו היה מכה ביד אלא רק מזרזת את הוצאת הגרעינים במהירות ובקלות ולכן אם ירצה לעשות כן בשבת בכף אין חשש אולם אם ירצה להכניס את הרימון למכשיר המיכני הנ"ל ולהכות בכף בזה יש לאסור משום בורר בכלי כיון שהגורם לברירה הוא א' ההכאה בכף ב' הכלי שמחזיק את הרימון כדי שיוכלו להכות עליו

והן אמת שיכל לעשות זאת בידו מעל מקום עצם המכשיר לא נועד לאכילה ככף ומזלג אלא נועד למלאכה זו בלבד ולכן חשיב בורר בכלי ואסור וכנ"ל

מסקנה: אין להשתמש במכשיר הזה בחג או בשבת. אולם מותר להחזיק הרימון ביד ולהכות עליו בכף.

בברכה

אלון בן שבת

יב. אחר כך יקח ראש כבש או ראש איל בידו ויאמר "יהי רצון שנהיה לראש ולא לזנב וזה זכר לאילו של יצחק אבינו ע"ה בן אברהם אבינו עליו השלום". ואם לא מצא ראש כבש חלק בית יוסף, יקח ראש עוף, ויאמר: "יהי רצון שנהיה לראש ולא לזנב" (ולא יותר). ויוכל להביא בשר כבש עמו, ויוסיף: וזה זכר לאילו של יצחק וכו'.

יג. יש נמנעים מלאכול דג בראש השנה, משום שמצינו במקרא (נחמיה יג, טז) שכתוב דאג, והוי לשון דאגה. ואדרבה יש שנוהגים להקפיד להביא דגים בראש השנה על השלחן, ואומרים עליו, יהי רצון שנפרה ונרבה כדגים. ובפרט כשחל בשבת. וכ"כ הרד"א.

יד. יש נוהגים לאכול קישואים בליל ראש השנה. ואף אם בישלו אותם בקדרה חלבית (נקיה) מותר לאוכלם בסעודה בשרית, משום שהחלב נתן טעם בקדרה, והקדרה נתנה טעם בקישואים, ועדיין הוא היתר.

טו. יש שאין אוכלים ענבים בראש השנה, וטעמם על פי הסוד. ודוקא ענבים שחורים, אבל ענבים לבנים המנהג לאוכלן בראש השנה. ויש נוהגים לאכול ריאה בראש השנה. וכן נהג מהר"ח פלאג' לאכול ריאה.

טז. אם חל ליל טבילת אשתו בליל ראש השנה, אסור לדחות את הטבילה לאחר ראש השנה, אלא ינהג בקדושה ובטהרה. והנהג לטבול בערב ראש השנה, וחל ליל טבילת אשתו בליל ראש השנה, חייב לקיים עונתו, ויחזור ויטבול בשחרית, ואפילו במים חמים שהוחמו מאתמול.

יז. יש נוהגים שלא לאכול מאכלים חריפים או חמוצים, אלא רק דברים מתוקים, לסימן טוב, שתהיה כל השנה טובה ומתוקה.

יח. יש נוהגים להביא בליל ראש השנה אתרוג על השלחן, ולומר לפני אכילתו יהי רצון שנהיה הדורים במצוות. ויש שמביאים אותו כשהוא מרוקח בדבש. והנוהגים כן יש להם על מה שיסמוכו.

יט. מנהג נכון לאכול בראש השנה דברים שמנים (בשר שמן), ודברים מתוקים וטעימים לחיך, וככתוב בנחמיה: לכו אכלו משמנים ושתו מממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו, כי קדוש היום לאדוננו, ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם.

כ. אין להביא עצמו לידי בכיה ממש בתפלותיו, וכמבואר לעיל, שיום טוב של ראש השנה יש בו מצות שמחת יום טוב. וישמח ויבטח בהש"ת שברוב חסדו וחמלתו יכתבהו עם בני ביתו בספר החיים והשלום, וכמו שאמרו בירושלמי פ"ק דר"ה ומי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו, אלו ישראל שיודעים שהן נידונים בראש השנה, והם לובשים ומתעטפים לבנים ומגלחים שערים, ואוכלים ושותים ושמחים. ויודעים שהקב"ה עושה להם נסים, וכותב אותם בספר החיים והשלום.

כא. יתאמץ בכל כחו לשלוט ביצרו לכל יבוא לידי כעס והקפדה בתוך ביתו ביחוד בלילי ראש השנה ויומיהם. וטוב ארך אפים מגבור, ומושל ברוחו מלוכד עיר. ונכון ללמוד משניות מסכת ראש השנה בסעודת ראש השנה, כי דבר בעתו מה טוב.

כב. ראש השנה שחל להיות בשבת, יש מתירים לקרוא פרקי משניות של מסכת ראש השנה לאור הנר, ולא חיישינן שמא יטה, שאימת יום הדין עליהם. ויש שנראה מדבריהם להחמיר. ומיהו בזמנינו שיש אור החשמל, אין איסור זה נוהג כלל בכל שבתות השנה, ומותר לקרות לאור הנר. ומיהו לאור החשמל אין איסור בקריאה לאור הנר בשבת. וגם במנורת חשמל שאפשר להגביר את מדת האור אין לגזור שמא יטה, ומותר ללמוד לאורם בשבת. ומכל מקום נכון שיכתוב מערב שבת על פיסת נייר "שבת" ויניחנו סמוך לכפתור החשמל.

מטרות העמותה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים



רבי רפאל אנקוואה זצ"ל, המכונה בשם "המלאך רפאל". נולד בסֶלֶה ביום ב' לחודש טבת שנת תר"ח (1848) לאביו רבי מרדכי, ולאמו הצדקת מרת בייִדָה בת רבי רפאל בִּיבֶאָס. ביום השמיני כשנימול, נקרא בשם רפאל כשם סבו. לימים, נודע לתלמיד חכם מופלג, רופא ופילוסוף.

את שם המשפחה אנו מוצאים בצורות שונות: אֶלְנָקָאָה, אֶלְנָקָאָה אֶנְקָוָה ואל-נקוואה. סדר בו רשומים הצירופים אינו מקרי, הוא יכול להיות לרמז לתהליך שחל ברבות השנים.

ידוע שבספרד בה ישבה גלות יהודה מחורבן בית שני, נשלטה תקופת מה ע"י שלטון ערבי שהשפיע עליה מבחינה לשונית ותרבותית. בשפה הערבית. כאשר ה"א הידיעה הערבית – אל, לפני אותיות מסוימות, תישמט הלמד וכך התקבלה הצורה א- נְקָוָה במקום אלנקוואה. כמו-כן ה-ו"ו בערבית כמו בעברית בהיגוי נכון נהגית כ-W הלוועזית.

רבי רפאל נולד לשתי משפחות מיוחסות מצאצאי המגורשים: משפחת אביו רבי מרדכי – משפחת אֶנְקָוָה מטוילדו. משפחת אמו – משפחת בִּיבֶאָס ממגורשי קֶסְטִילִיָה. את תורתו קיבל מרבי יששכר אָסֶרֶךְ בעירו סֶלֶה. ומקטנותו נתגלה כעילוי ויכול ללמוד לבדו. רבי יששכר עמד, מיד, על כשרונותיו הברוכים של תלמידו הצעיר, חריפות שכל לצד מידות אצילות, תפיסה מהירה, התמדה ושקידה בלימוד התורה, זיכרון מופלא ופיקחות רבה. בעקבות עלייתו של הרב אסרף לארץ ישראל בשנת 1879, מונה רבי רפאל לדיין של בית הדין הרבני בסלא והיה אחראי להקמתה של ישיבה בעיר. בזכות למדנותו ופסיקותיו, שמו זכה להוקרה ברחבי קהילות יהודי מרוקו. בתפקידו זה נעשה רבי רפאל לתל-תלפיות, שימעה הגיע למרחוק ושאלות בענייני הלכה הופנו אליו דבר יום ביומו מכל רחבי-מרוקו ואף מחוץ לגבולות מדינתו: מירושלים, מברזיל, מקאנאקאס, מג'ברלטר ועוד. הוא ענה לכולם פעם בארוכה ופעם בקצרה, כפי מידת הפנאי שעמד לרשותו.

פעם תהיתם למה המון בקרב יהודי מרוקו הם דוברי צרפתית? ובכן, בימיו היה השלטון הצרפתי שליט במרוקו, כי בשנת 1912 קיבלה מרוקו את חסותה של צרפת, והמושלים בפועל היו הצרפתים כשבראשם עמד מְרִישֶׁל לְיוֹטִי, שהחליט שיש להקים מוסד של רב ראשי במדינה, כדי שייצג את היהודים. מועצת רבנים המליצה על רבי רפאל אנקוואה לתפקיד, אך הוא מצדו כששמע על הבשורה הצטנע והתעקש שיש רבנים גדולים ממנו במרוקו כגון הדיין הרב משה אבן דנאן מפאס ואחרים. לאחר התייעצות עם הרבנים עליהם הוא המליץ, הוחלט שיתמנה לבסוף לתפקיד, וכך בשנת 1918 נהפך לראשון להתמנות לרב הראשי של יהדות מרוקו, וכן לראשות בית הדין הרבני ברבאט הבירה בשנת 1929 הוא קיבל מהממשל הצרפתי את עיטור לגיון הכבוד. כמו כן עמד בקשר עם כמה רבנים בני דורו כגון רבי דוד צבאח.

המרפ"א (המלאך רפאל אלנקוואה): כינוי זה נמצא בספר "תבואות שמש" לרבי שלום מְשֶׁאֶש זצוק"ל, וכן בשו"ת "עמק יהושע" לרבי יהושע מְמָן זצ"ל, המזכירים את רבינו פעמים רבות בספריהם. כי בתורתו ובמראהו היה הרב הדומה למלאך ה' צבאות, כמלאך רפאל שנשלח להביא מרפא לחוליי הגוף והנפש, כך ריפא רבי רפאל את חוליי קהילתו, בהשרותו ביטחון, אמונה ואור בקרב עמו, כך זכות עיניו, תואר מראהו, אצילותו ותואר קומתו, הביאו לכך שהכל העריצוהו ושתו בצמא את תוכחותיו ותורתו.

חיבוריו: רבי רפאל חיבר מספר רב של ספרים הלכתיים וזכה לשם של מלומד גדול במרוקו ומחוצה לה. ואלו הם. קרני רא"ם. פעמוני זהב חלק א-ב'. תועפות רא"ם חלק א-ב. חידושי רא"ם.

הרב אנקוואה נפטר ב-3 באוגוסט 1935 בגיל 87. בהלווייתו שנערכה למחרת נכחו עד 50,000 משתתפים, כולל נציגים צרפתים ומוסלמים בכירים ומשלחות יהודיות מכל רחבי מרוקו. לאחר פטירתו ולאורך השנים חוברו לזכרו פיוטים ושירים רבים. מספר רחובות קרואים על שמו בערי ישראל.

ב- 24 ביוני 2024, ממשל אמצע השנה הנכחית, י"ח בסיוון תשפ"ד, נחנך רחוב על שמו בשכונת הר חוצבים שבירושלים, בטקס שהתקיים במעמד ראש העיר, משה ליאון, במעמד צאצאיו ובהנחיית משה שטרן.

תמצית מההלכה היומית הרב אברהם כהנא



אומרים לעשותו ביום הראשון של ר"ה שהוא עת רצון על פי הסוד (תורה לשמה קמה; מועד לכל חי יג, ע) וכן מנהג ירושלים והספרדים. אין בזה מלאכת 'בורר' חטאים בשונה מברכת האילנות משום דהוי צורך לאותה שעה שביום הראשון יש דינא קשיא (שמחת אבי, בורר בדבר רוחני).

וידי וסליחות בשחרית של ערב ראש השנה: בערב ראש השנה אין אומרים וידוי ונפילת אפים. לעומת זאת, בסליחות הנאמרות בערב ראש השנה אומרים וידוי ונפילת אפים אפי' היו אחרי עלות השחר משום שכך תיקנו שהרי בד"כ הסליחות נאמרות לפני עלות השחר (שו"ע תקפא, ג; משנ"ב תקפא, כג). בני עדות המזרח מקפידים להתחיל את הסליחות קודם עלות השחר, ואז יכולים לומר תחנון אפילו אחר עלות השחר, אבל אם התחילו אחר עלות השחר לא יאמרו תחנון (משמעות כה"ח תקפא, עג). ומנהג הישיבות לומר תחנון אפי' נאמר ביום (אליבא דהלכתא, קג).

לימוד גמרא או תהלים בראש השנה: יש שנהגו בראש השנה לומר תהלים (משנ"ב תקפג, ט), ויש שנהגו לומר אפילו פעמיים את ספר תהלים, כי מניין הפרקים עולה בגימטריא 'כפר' וטוב מעט בכוונה (מטה אפרים תקצא, א), יש שאומרים תהלים בציבור ובלי הפסקה בדיבור ואח"כ ביום הראשון אדרא רבא וביום השני אדרא זוטא (כה"ח תקפג, לח), וכך מסופר על הגי' סולוביצ'יק שהעדיף לומר תהלים בראש השנה ולא ללמוד גמרא, שבלמוד יכולה להתעורר קושיה ויבטל זמן כדי לחפש תירוץ (פניני הגרי"ז, עמ' מה). יש שאמרו שתלמיד חכם הלומד ש"ס ופוסקים לא יתבטל מלימודו הרגיל (חזו"ע ימים נוראים, עמ' קפה), ובמליצה אמרו על מי שאומר תהלים פעמיים 'אל תסתכל בק"ן ק"י' (ראשי אבות ד, כ). ולכל אדם לפי מה שהוא (אהלי שם או"ח ח, תקפג).

ובכן צדיקים יראו וישמחו: בתפילת העמידה של ראש השנה ויוה"כ אנו אומרים: "ובכן צדיקים יראו וישמחו, וישרים יעלוזו וחסידים ברינה יגילו ועולתה [הטומאה] תקפוץ פיה והרשעה כלה כעשן תכלה". לכאורה הנוסח היה צריך להיות הפוך, קודם העברת הרשעה מן הארץ ואחר כך, שמחת הצדיקים ורננת החסידים? אפשר לומר שרואים שאין כח באדם לדחות את הטומאה והרשעה, אלא על ידי חדווה ושמחה בעבודת ה'. התורה מלמדת אותנו שההדרדרות למצב של קללות וחטאים היא משום שלא 'עבדת את ה' בשמחה', כי בלי שמחה בעבודת ה' לא שייך להתגבר על כל התאוות, וביאר השפת אמת שהשמחה היא העומדת לנו בדין, שעל ידי ששמחים ביום שכזה אנו מראים את מידת בטחונו בה' (או אמרתי, עמ' רצז).

"ובכן בתפילת ראש השנה: בנוסח התפילה של ראש השנה תקנו לומר ג' פעמים "ובכן". א. הם כנגד מלכויות – ובכן תן פחדך. זכרונות – תן כבוד לעמך. שופרות – ובכן צדיקים יראו וישמחו. הראשונים עמדו על לשון 'ובכן' (טור או"ח תקפב): א. הוא לשון הפסוק: "ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת... עתה הוא יום הדין ואנו באים לפני הקב"ה, וכמו שאסתר התענתה ועשתה תשובה לפני שנכנסה אל המלך כן גם אנו (ענף עץ יוסף, אוצר התפילות). ב. 'בכן' בגימטריה ע"ב, שהוא כנגד שם ה' (ברכת אלעזר, י).

פרשות נצבים וילך מחוברות: לעולם פרשת נצבים נקראת קודם ראש השנה, כשחל ראש השנה ביום שני או שלישי, כשיש שתי שבתות בין ראש השנה לסוכות קוראים את פרשת נצבים לחוד ופרשת וילך לחוד, אך אם ראש השנה חל בשאר הימים קוראים פרשות נצבים וילך כמחוברות. סימן ב"ג המלך [ראש השנה], פ"ת וילך (שו"ע או"ח תכח, ד). כלומר פת מלשון לפתות ולחלק, או פת באפריקי זה שתיים (אמור ואמרת, בא).

רצועות תפילין שחורות: הלכה למשה מסיני שרצועות התפילין תהיינה שחורות בצד החיצוני שלהם (שבת כח, ב). נוי לתפילין שכל התפילין יהיה בצבע שחור גם הבתים וגם הרצועה בחלק הפנימי (רמב"ם תפילין ג, ד). המנהג הרווח לצבוע בשחור רק את הצד החיצוני (תשובות והנהגות ב, כב). לכתחילה יהיה הצבע נספג בעור (פס"ת לג, ד). במקרה ויש נקודות לבנות ברצועה, כל שנראה כשחור באופן כללי הרי זה כשר, ויש כותבים להקל עוד שכל שרוב הרצועה שחורה, הרי זה כשר לברכה, ולכתחילה יש לצבוע (פס"ת לג, ו).

הורדת כביסה מהחבל בשבת: כביסה שהיתה יבשה בכניסת השבת, אין היא מוקצה וניתן להורידה מהחבל בשבת (שש"כ טו, יט), אם הכביסה היתה רטובה בכניסת השבת בבין השמשות וביום השבת היא התייבשה, יש אומרים שאם הבגד רטוב 'טופח עמ"י להטפח', הוא מוקצה משום שהתקצה בבין השמשות התקצה לכל השבת, ואין להורידו ולטלטלו בשבת (משנ"ב שח, סג), ויש אומרים שמותר לטלטלו ואין הוא מוקצה: א. משום שידוע שזה יתייבש ואין האדם מסיח דעתו ממנו. ב. כיון שמותר לטלטל בגד רטוב על ידי רבים אין בו משום מוקצה (לוית חן, לו).

התרת נדרים בערב ראש השנה: הלכה היא, שמנהג של מצווה, נעשה כנדר אם הורגל בו, או אפילו אם נהג פעם אחת כשחשב שינהג כן לעולם (משנ"ב תקצז, ו), לדוג' אדם שנהג לצום בערב ראש השנה (שו"ע יו"ד ריד, א). בסתם כך מנהג טוב שנהג ג' פעמים ולא אמר בלי נדר, יש לו תוקף של נדר (משנ"ב תקצז, ד). מנהג ישראל להתיר את הנדרים בערב ראש השנה, כדי להיכנס לראש השנה נקיים מהעוון של נדרים (שלי"ה יומא עמוד התשובה ב). יש נוהגים להתיר את הנדרים גם בערב כיפור בנוסף לאמירת 'כל נדרי הנאמרת ביום הכיפורים'.

תוקף התרת הנדרים בערב ראש השנה: התרת הנדרים מועילה לנדרים שאדם שכח שנהג, וכן מועילה למנהגים טובים שאדם נהג שלוש פעמים בלי לציין שהוא מקיימם בלי נדר, וכן מועילה לדברי מצווה שאדם קיבל על עצמו בלי לציין שקיבל בלי נדר (הליכות שלמה תשרי א, ט). נשים רווקות נהגו לסמוך על אמירת 'כל נדרי ביום הכיפורים, ונשואות יכולות גם למנות את בעליהן כשליח (הליכות שלמה תשרי א, י). נדרים שאדם זוכר שנדר, מדברי חכמים צריך לפרט את הנדר (שו"ע יו"ד רכח, יד), יש אומרים שההתרה מועילה גם לנדרים שהוא זוכר, הואיל והוא אומר ש'אין הוא מבקש התרה על מה שאין ראוי להתיר', ולכן בדיעבד 'התרת הנדרים' של ערי"ה מועילה אף ללא פירוט הנדר (אור ישראל סא).

השליך בראש השנה שחל בשבת: כשחל ראש השנה בשבת יש אומרים לעשות את התשליך ביום השני של ראש השנה מחשש חילול שבת (יוסף אומץ יז, ג) וכך מנהג האשכנזים והחסידות השונות, ויש

מטרות העמידה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים